

گزارشی از فراز و فرودهای بیمه بیکاری در ایران

گزارش

موسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی در تداوم انتشار گزارش‌های سیاستی خود در زمینه تأثیرات کرونا بر حوزه تأمین اجتماعی و با همکاری مرکز فناوری اطلاعات، ارتباطات و تحول اداری وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، پانزدهمین گزارش سیاستی خود را با موضوع بیمه بیکاری در ایام کرونایی تهیه کرد. در بخشی از این گزارش، ضمن ارائه استانداردهای سازمان بین‌المللی کار در خصوص طرح‌های حمایت از بیکاران، تاریخچه مختصری از شکل‌گیری طرح‌های بیمه بیکاری اجباری ارائه شده و ویژگی‌های کلیدی آن‌ها، شرایط احراز، نحوه محاسبه مقرر بیکاری، مدت برخورداری و نهاد اجراکننده این طرح‌ها در ایران و ۲۲ کشور جهان مقایسه شده است.

کارکرد طرح‌های بیمه بیکاری در ایران و جهان

در این گزارش آمده که ایران در منطقه آسیا و اقیانوسیه جزء کشورهای متقدم و پیش‌تاز در توجه قانونی به مسأله حمایت از بیکاران بوده است. در عین حال، دولت‌ها نقشی مهم و اساسی در اداره طرح‌های حمایت از بیکاران در بیشتر کشورهای توسعه‌یافته اروپایی بر عهده دارند. در بعضی از کشورها، مانند بریتانیا،

سخت‌و‌تندی طرح بیمه بیکاری در ایران

سخت‌و‌تندی طرح بیمه بیکاری در ایران از نظر مبلغ مقرر در بین کشورهای مورد بررسی قابل ملاحظه است؛ در حالت حداکثری، مقدار مقرر می‌تواند ۸۰ درصد متوسط دریافتی ماهانه فرد در ۹۰ روز قبل از شروع بیکاری باشد و گرچه در حالت حداکثری این نسبت به ۵۵ درصد متوسط دریافتی کاهش می‌یابد، این مقدار در هر صورت، از حداقل مزد قانونی کمتر نیست.

نروژ و آلمان، دولت‌ها تأمین هر گونه کسری صندوق‌های بیمه بیکاری را تضمین می‌کنند، و بیمه بیکاری در برخی کشورها، مانند روسیه یا فنلاند (در قالب طرح بیمه بیکاری پایه)، تماماً توسط دولت ارائه می‌شود. این در حالی است که در ایران از لحاظ قانونی نقش مشخصی برای دولت در تأمین مالی صندوق بیمه بیکاری در نظر گرفته نشده و هر گونه پرداختی از سوی دولت به این صندوق قاعداً کمک تلقی می‌شود.

ارائه طرح‌های اختیاری و مساعدت بیکاری در برخی کشورها

ارائه همزمان بیمه بیکاری و مساعدت بیکاری (مانند بریتانیا، بحرین، هلند، فنلاند، آلمان و اسپانیا) یا ارائه طرح‌های اختیاری به همراه طرح‌های اجباری بیمه بیکاری برای پوشش افراد غیرمشمول (مانند سوئد) و یا ارائه همزمان طرح‌های بیمه بیکاری از نوع بیمه‌های اجتماعی و حساب‌های انفرادی (مانند شیلی) در برخی کشورها مشاهده می‌شود. این امر احتمال پوشش شمار بیشتری از بیکاران را در کشورها فراهم می‌کند. در حالی که طرح بیمه بیکاری در ایران تنها مشمول تعداد محدودی از نیروی کار (بیمه‌شدگان اجباری سازمان تأمین اجتماعی) کشور می‌شود و به همین دلیل است که سهم مقرر بیکاران این صندوق از کل بیکاران کشور بسیار ناچیز (کمتر از ۱۰ درصد) است.

لزوم مرتبط ساختن مقدار مقرر بیکاری با مدت زمان بیکاری

برای اینکه مقرر بیکاری به ضدانگیزه برای

پیوستن به بازار کار تبدیل نشود، بسیاری از کشورهای ارتباط موثری بین مزایا (مقدار و مدت برخورداری) و مدت بیکاری فرد برقرار می‌کنند. به طور مشخص، در کشورهایی مانند لیتوانی، روسیه، پرغال و شیلی (طرح بیمه مبتنی بر اشتغال) مقدار مزایا یا گذشت زمان کاهش می‌یابد. به علاوه، در کشورهایی مثل آلمان و پرغال، مدت برخورداری را به سن بیمه‌شده هم مرتبط می‌کنند تا انگیزه برای تسریع یافتن شغل توسط بیکاران با سنین کمتر افزایش یابد. این در حالی است که مقدار مقرر بیکاری در ایران در طول مدت برخورداری نه تنها کاهش نمی‌یابد، بلکه متناسب با سایر مستمری‌ها سالیانه افزایش هم می‌یابد.

مکانیسم‌های انگیزشی طرح‌های بیمه بیکاری برای تشویق به پیوستن به بازار کار

در برخی کشورها پاداش‌هایی برای ترغیب مقرر بیکاران به اشتغال مجدد یا جست‌وجوی فعال شغل در نظر گرفته می‌شود. به عنوان مثال، کشورهایی مانند فنلاند، ژاپن و کره جنوبی، با پرداخت کمک‌هزینه‌هایی مانند اشتغال مجدد سریع، کمک‌هزینه توسعه اشتغال‌پذیری افراد، کمک‌هزینه‌های حمل‌ونقل و نقل مکان، به تشویق بیکاران برای گذراندن دوره‌های آموزش حرفه‌ای یا جست‌وجوی شغل می‌پردازند و یادر کشوری مانند رومانی، مقرر فرد بیکاری که قبل از اتمام دوره برخورداری از مقرر، اشتغال تمام‌وقت را از سر می‌گیرد، قطع نمی‌شود، بلکه معادل ۳۰ درصد مزایا در طول باقیمانده دوره به او پرداخت می‌شود. اما در طرح بیمه

بیکاری ایران، چنین مکانیسم‌های انگیزشی به طور فعال وجود ندارد.

مکانیسم‌های نظارت و کاربایی در طرح‌های بیمه بیکاری

ادامه پرداخت مقرر در بسیاری از کشورها به تلاش مقرر بیکار برای یافتن شغل جدید یا اشتغال به کار مجدد بستگی دارد و در صورتی که مقرر بیکار از پذیرش شغل مناسب خودداری کند یا گزارش‌هایی را در خصوص تلاش‌اش برای یافتن شغل به صورت منظم به اداره کار ارائه نکند و یا اینکه در دوره‌های آموزشی یافتنی و حرفه‌ای شرکت نکند، مقرر قطع خواهد شد. در قانون بیمه بیکاری ایران، گرچه این موارد در ماده (۸) قانون بیکاری به طور شفاف ذکر شده، اجرای آن‌ها به دلیل نبود سازوکار کاربایی فعالانه و نظارت کارآمد جست‌وجوی شغل توسط بیمه‌شده با ابهام مواجه است.

فراز و فرودهای فراوان بیمه بیکاری در ایران

در گزارش موسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی همچنین وضعیت صندوق بیمه بیکاری ایران از نظر پوشش، کفایت مقرر، ویژگی‌های مقرر بیکران، منابع و مصارف مورد بررسی قرار گرفته و بر این اساس، مهمترین چالش‌های این حوزه احصا شده است. به طور مشخص، خلاصه نتایج حاصل از بررسی وضعیت صندوق بیمه بیکاری از ابعاد پیش‌گفته به شرح زیر است:

- تعداد مقرر بیکران، به رغم فراز و فرودهای فراوان در سال‌های مختلف، به طور کلی روندی صعودی داشته و از حدود ۱۹ هزار نفر

در سال ۱۳۶۸ به حدود ۲۳۹ هزار نفر در سال ۱۳۹۷ رسیده است. با توجه به اینکه تعداد بیکاران متأثر از ادوار اقتصادی است، این روند تا حدود زیادی محصول وضعیت رکودی حاکم بر کشور بوده است.

- از آنجایی که جمعیت مشمول صندوق بیمه بیکاری تنها به مشمولان قانون کار و قانون تأمین اجتماعی محدود است، درصد پوشش آن نسبت به کل بیکاران در کشور بسیار محدود است.
- نرخ جایگزینی نسبتاً بالای مقرر بیکاری در ایران (بین ۵۵ تا ۸۰ درصد متوسط دستمزد در ۹۰ روز قبل از بیکاری) وجود داشته است. همچنین مقدار میانگین مقرر بیکاری پرداختی در سال ۱۳۹۸ (تقریباً ۲٫۷ میلیون تومان معادل ۱٫۸ برابر حداقل مزد در این سال)، به ترتیب معادل ۶۷٫۸ و ۵۹٫۲ درصد متوسط هزینه خالص و متوسط درآمد یک خانوار شهری در سال ۱۳۹۸ بوده است.
- تعداد مقرر بیکران مرد در سال ۱۳۹۲ نزدیک به سه برابر مقرر بیکران زن بوده که در سال‌های اخیر به ۲٫۴ برابر کاهش پیدا کرده است.
- بیشترین برقراری‌های جدید در رده سنی ۲۵ تا ۳۴ سال و سپس ۳۵ تا ۴۴ سال است. این امر از آنجائایی می‌شود که معمولاً افراد با سابقه شغلی کمتر بیشتر در معرض تعدیل

قرار دارند.

- استان‌های تهران (شامل ادارات شرق تهران بزرگ، غرب تهران بزرگ و شهرستان‌های تهران)، اصفهان، خراسان رضوی، البرز، آذربایجان شرقی، فارس، مازندران، گیلان، قزوین و خوزستان به ترتیب ۱۰ استان با بیشترین تعداد بیمه بیکاری برقرار شده هستند. علت اصلی اینکه چرا در این استان‌ها بیشترین برقراری‌های بیمه بیکاری رخ داده به سهم بیشتر این استان‌ها در کل بیمه‌شدگان مشمول صندوق بیمه بیکاری برمی‌گردد.
- بر اساس آخرین اطلاعات موجود، بیمه‌شدگان بخش فلزات اساسی، ماشین‌های الکتریکی و غیر الکتریکی، خدمات، تجارت، بانک، بیمه، مستغلات و امور مربوطه؛ صنایع محصولات شیمیایی، کائوچویی، صنایع مواد غذایی و دخانیات به ترتیب با ۱۶، ۱۴، ۱۳ و ۱۱ درصد حوزه فعالیت عمده مقرر بیکران را تشکیل می‌دهند.
- آخرین یافته‌ها نشان می‌دهد حدود ۶۲ درصد بیمه‌شدگان مشمول بیمه بیکاری به دلیل اتمام قرارداد و ۲۷ درصد آن‌ها، به علت عدم نیاز کارفرما، مقرر بیکار شده‌اند. تعطیلی کارگاه، حوادث غیرمترقبه و اخراج موجه، هر کدام با سهم تقریباً سه درصد، سه علت مهم دیگر وقوع بیکاری در بین مقرر بیکران بوده‌اند.

در مجمع عمومی سالانه هلدینگ تاپیکو با حضور سهامداران مطرح شد

سود خالص هلدینگ نفت، گاز و پتروشیمی شستا (تاپیکو) ۷۳ درصد افزایش یافت

عکس: پویا بازارگرد

تومان در کنار عرضه ۱۰ تا ۱۵ درصدی در بازار سرمایه که می‌تواند برای تأمین نقدینگی شرکت را یاری کند، اشاره کنیم. در همین حال در تلاش هستیم تا با ریزنی‌های مختلف بخشی از تسهیلات ارزی را به ریال تبدیل کرده و بتوانیم تسهیلات دریافتی را با سرعت بیشتری تسویه کنیم.» وی در ادامه با اشاره به افزایش تعداد سهامداران حقیقی هلدینگ نفت و گاز شستا (تاپیکو) به ۱۶۴ هزار نفر در پایان سال مالی منتهی به اردیبهشت‌ماه سال ۹۹ تأکید کرد: «سود تلفیقی هر سهم شرکت طی عملکرد سال مالی منتهی به اردیبهشت‌ماه سال ۹۹ به ۳۱۶ ریال به ۴۷۳ ریال به ۶۱۹ ریال به ازای هر سهم افزایش یافت و سود شرکت اصلی نیز با ۷۲ درصد افزایش از مبلغ ۴۳۳ ریال به ۷۴۶ ریال رسیده است.»

در پایان و با تصویب مجمع مبلغ ۶۳۰ ریال سود نقدی به‌ازای هر سهم تقسیم شد که به نسبت سال گذشته رشدی حدود ۵۷ درصد داشت.

و هلدینگ سلولوزی به عنوان سایر شرکت‌های مدیریتی تاپیکو در حال انجام است. تاپیکو سهم ۴۹ درصدی در این شرکت دارد و اهمیت نفت ستاره خلیج فارس با تولیدات استراتژیکی که دارد مورد تأکید مقام معظم رهبری نیز قرار گرفته است. در حال حاضر ۵۰ درصد نیاز روزانه بنزین کشور و ۲۵ درصد نیاز گازوئیل کشور از طریق این شرکت تأمین می‌شود. ضمن اینکه علاوه بر خودکفایی، بهره‌برداری از این شرکت موجب شد تا از خروج سالانه ۱۰ میلیارد دلار ارز جلوگیری شده و برای بیش از ۲۰ هزار نفر به طور غیرمستقیم و ۳۰ هزار و ۸۰۰ نفر به طور مستقیم مشغول ایجاد شود.» مخدومی در ادامه با اشاره به افزایش نرخ ارز تسهیلات دریافتی در این پروژه گفت: «گام‌های اجرایی برای جبران این موضوع در آینده‌های نزدیک برداشته خواهد شد، از جمله این موارد که در دست اقدام است می‌توانیم به افزایش سرمایه از محل آورده سهامداران از ۲ هزار و ۵۵۰ میلیارد تومان به ۱۰ هزار میلیارد

تاپیکو در صورت‌های مالی شرکت اصلی با ۷۲ درصد افزایش درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها مواجه شد تا ۵ هزار و ۹۷ میلیارد تومان درآمد از این محل کسب کند. از این رقم ۷۸ درصد مربوط به عملکرد شرکت‌های بورسی و ۲۲ درصد ناشی از فعالیت شرکت‌های غیربورسی اعلام شده است

نیمه از فروش پتروشیمی‌ها تأمین شده و هلدینگ تاپیکو نیز ۲۷۳ میلیون دلار از این ارز را تأمین کرده است. برآورد سرمایه‌گذاری تاپیکو در این طرح‌ها حدود ۷ میلیارد یورو به صورت ارزی و ۱۴۱ میلیارد تومان سرمایه‌گذاری ریالی است.»

مخدومی در خصوص عرضه شرکت‌های هلدینگ نفت و گاز شستا (تاپیکو) در بازار سرمایه ادامه داد: «در سه ماهه ابتدای امسال چوب خزر کاسپین و محصولات کاغذی لطیف در بازار سرمایه پذیرش شده‌اند و امیدواریم طی دو ماه آینده عرضه آنها انجام شود. همچنین اقدامات لازم برای پذیرش و عرضه شرکت سرمایه‌گذاری و توسعه صنایع لاستیک (نخ تاپر)، شیمی‌بافت

میلارد تومان رسید و تاپیکو علاوه بر افزایش میزان سهامداری در صدر تأمین و شرکت سرمایه‌گذاری صنایع پتروشیمی برای تکمیل سبد محصولات، خود اقدام به خرید حدود ۱۱ درصد از سهام پتروشیمی تبریز نیز کرد.»

محمود مخدومی با ابراز امیدواری و تقدیر از زیرمجموعه‌های هلدینگ نفت و گاز شستا (تاپیکو) در مقابل با مشکلات اضافه کرد: «با تمام موانعی که سال گذشته برای صادرات وجود داشت اما شرکت‌های زیرمجموعه توانستند به صادرات ادامه دهند و در شرکتی مانند ایرانول، شاهد افزایش ۹۰ درصدی صادرات بودیم. این در حالی است که بیش از ۵۰ درصد ارز سامانه

مجمع عمومی عادی سالانه هلدینگ نفت و گاز و پتروشیمی شستا (تاپیکو) هفته گذشته در حالی با حضور سهامداران به صورت حضوری و همچنین به صورت برخط در سالن مجموعه تلاش بر گزار شد که گزارش هیات‌مدیره شرکت حاکی از افزایش سودآوری این هلدینگ در شاخص‌های مختلف از جمله رشد حدود ۷۳ درصدی سود خالص این شرکت بود. محمود مخدومی، مدیرعامل هلدینگ نفت و گاز و پتروشیمی شستا (تاپیکو) در این مجمع که به صورت برخط هم مخاطبانی در آن شرکت داشتند گفت: «سود خالص شرکت اصلی از مبلغ ۳ هزار و ۵۳۰ میلیارد تومان به ۶ هزار و ۷۶۰ میلیارد تومان رسیده و طبق آمار به دست آمده بیش از ۷۳ درصد رشد داشته است. درآمد عملیاتی تلفیقی تاپیکو در سال مالی منتهی به اردیبهشت‌ماه سال ۹۹ شاهد رشد ۵۰ درصدی فروش بود به‌طوری که فروش شرکت به مبلغ ۱۹ هزار و ۳۰۱

مدیرعامل
تاپیکو در این
مجمع که به
صورت برخط
هم مخاطبانی
در آن شرکت
داشتند گفت:
سود خالص
شرکت اصلی
از مبلغ ۳ هزار
و ۵۳۰ میلیارد
تومان به
۶ هزار و ۷۶۰
میلیارد تومان
رسیده و بیش
از ۷۳ درصد
رشد داشته
است